

Félszázados történelem folyóiratainkban

A Román Kommunista Párt megalakulása ötvenedik évfordulójának küszöbén hazai lapjaink, folyóirataink hasábjain sok olyan tanulmány, cikk, visszaemlékezés és szépirodalmi mű jelent meg, amely az I. kongresszus óta eltelt időszakból meríti témáját. Pártmunkások, történészek, filozófusok, írók ragadtak tollat, hogy a hajdani küzdelmes évek eseményeit felidézzék a mai olvasó számára.

A nagy, átfogó elméleti tanulmányok sorába tartoznak azok az írások, amelyek az ANALE DE ISTORIE 1971. 1. számában jelentek meg. Petre Constantinescu-Iași akadémikus Semnificația istorică a creării Partidului Comunist Român pentru dezvoltarea societății în patria noastră (A Román Kommunista Párt megalakulásának történelmi jelentősége hazánk társadalmi fejlődése szempontjából) című tanulmányában mélyenszántóan elemzi a párt megalakulása előtti évek történeti-társadalmi valóságát, s rámutat, hogy az RKP közvetlenül a romániai munkásmozgalomból jött létre, a proletár tömegek és szervezeteik félszázados érési folyamataként. Erről a témáról jelent meg ugyanebben a számban két cikk, amely közvetlenül az első kongresszust megelőző évek eseményeivel foglalkozik: Constantin Mocanu—Gheorge Unc: Procesul de clarificare ideologică și politică în mișcarea muncitorească din România (Az ideológiai és politikai tisztázódás folyamata a romániai munkásmozgalomban) és Mircea T. Mușat: Trăsături ale vieții politice din România în anii luptei pentru crearea Partidului Comunist Român (A romániai politikai élet jellemvonásai a Román Kommunista Párt megalakításáért vívott harc éveiben).

A megalakulás évét két dokumentum-értékű visszaemlékezés idézi fel. Sasa Pană a VIATA ROMĂNEASCĂ 1971. 2. számában Zile de mai (Májusi napok) címmel az első kongresszus mozgalmasságát eleveníti meg, s ugyancsak erre a fontos eseményre emlékszik vissza a TÎNĂRUL LENINIST 1971. 1. számában a fiatalokhoz intézett meleg soraiban Gheorghe Cristescu, aki az 1924-ben tartott III. kongresszusig az RKP főtisztviselői tiszttségét töltötte be.

A két világháború közötti osztálycsatákról, az illegalitás nehéz éveiről több szerzőtől olvashatunk konkrét adatokban bővelkedő írásokat. A LUPȚA DE CLASĂ 1971. 1. számában Gheorghe Matei Semnificația luptelor muncitorești din ianuarie-februarie 1933, organizate și conduse de Partidul Comunist Român (A Román Kommunista Párt szervezte és vezette 1933. január-februári munkásharcok jelentősége) című cikkében párhuzamba állítja az 1920. októberi általános sztrájkot az 1933-as harcokkal, és megállapítja, hogy bár az 1920-as általános sztrájk országos méreteket öltött, vezető forradalmi párt hiányában nem lehetett olyan politikai hatékonysága, szervezetsége, mint a vasutasok és kőolajipari munkások akcióinak, amelyek annak idején nagy visszhangot keltettek a nemzetközi munkásmozgalomban. A MA-GAZIN ISTORIC 1971. 2. számában Gheorghe Vasîlich az egykori résztvevő szemével tekint vissza erre az időre, s részletesen bemutatja azt, miképpen szervezte meg a párt a bebörtönzött és hadbíróság elé hurcolt munkások védelmét, politikai felkészültségük és tisztánlátásuk növelését.

A fokozódó terror, a népeket egymás ellen uszító sovinizmus éveit idézi Pavel Bojan Vremurile mele (Korszakaim) című emlékirat-részlete, amely a VIATA ROMĂNEASCĂ 1971. 2. számában jelent meg. A bécsi diktátum után Észak-Erdélyben maradt, és az állandó üldöztetésekkel, kényszermunkával sújtott román lakosság rendkívül nehéz helyzetét ábrázolja. A szerző ugyanakkor elismerő szavakkal

emlékezik meg azokról a magyar kommunistákról, akik ezekben a súlyos időkben a proletár nemzetköziség eszméjétől áthatva szembeszálltak a horthysta önkénnyel, és az üldözött román lakosok segítségére siettek. A személyes emlékek meggyőző erejével igazolja azt is, milyen nagy szerepe volt a kommunista pártnak abban, hogy a sovíniszta demagógiát leleplezve a barátság, az egymásért vívott önfeláldozó harc szellemében nevelje az együttélő népek fiait.

Mindezek az írások az utóbbi huszonöt esztendőnek, a szocialista építés korszakának eseményeit elemző cikkekkkel együtt átfogó képet adnak a Román Kommunista Párt megalakulása óta eltelt évek történetéről.

R. J.

GAZDASÁGI VEZETŐK KIVÁLASZTÁSA

(Viața economică, 1971. 390.)

A vezetés és szervezés tárgyköréből a lap cikk-összeállítást közöl gazdasági életünk mai szakaszának kulcskérdéséről: a vezetők helyes kiválasztásáról. Egy vállalat értékét az ott dolgozó emberek értéke szabja meg. A gazdasági szervezetek kudarcainak 80%-a a vezetők terhére írható. Nyilvánvaló tehát, hogy a termelési folyamatok megújítása és sokrétűvé tétele, a szervezési módszerek, a piacutatás korszerűsítése szoros kapcsolatban áll a szakemberek felkészültségével, rátermettségével. E megfontolásból kezdeményezte a párt azt a törvénytervezetet, amely a szocialista egységek alkalmazottainak szakmai tökéletesítését irányozza elő.

Stere Popescu cikke idevágóan a bucaresti finommechanikai üzemben alkalmazott értékelési módszerrel számol be. Az értékelést a fővállalat vezérigazgatójának kezdeményezésére a vállalat vezető munkakörben dolgozó 17 szakemberére kiterjesztve végezte egy héttagú csoport (az üzem vezérigazgatója, az igazgatóhelyettes, a főkönyvelő, a pártszervezet titkára, a szakszervezeti bizottság elnöke és más vezető beosztású szakember). Mindenekelőtt értékelési lapot állítottak össze, mely szakmai képességekre és személyi tulajdonságokra vonatkozó kérdéseket tartalmazott (például ismeretek, pontosság, lelkiismeretesség, alkalmazkodó, alkotó-, elemző-képesség, együttműködési, gondolkodási és kifejezési készség, érdeklődés, kezdeményező szellem, szervezési, tanulási hajlam, gazdasági érzék). A listán ötféle osztályzatot lehetett adni (kitűnő, jó, kielégítő, bizonytalan, közepeszerű). A lapokat aztán kiosztották az értékelő bizottság hét tagjának; a kitöltött kérdőíveket a vállalat vezérigazgatója gyűjtötte össze. Az értékelés nyomán magasabb fizetési osztályba sorolták be azokat a vezető szakembereket, akik az

átlagosnál jobb osztályzatot kaptak. Öt személyt az átlagosnál gyengébb jegyekkel osztályoztak; ezekkel a vezérigazgató többször behatóan elbeszélgetett, s rámutatott fogyatékoságaikra. Ezután három-négy hónapon át figyelemmel kísérték munkájukat. Két személy tevékenységében lényeges javulás következett be, az átlagosnál magasabb szintet értek el. Tőrekvésüket jobb bérezéssel javadalmazta a vállalatvezetőség. Körülbelül egy év után két másik személy munkája a közepesnél valamivel jobb lett, egy viszont kilépett a vállalattól, mert képtelen volt helytállni vezető beosztásában.

A szerző rámutat, hogy az osztályozási grafikonok a bizottság tagjaira is jellemzőek voltak. Kiderült, hogy inkább saját munkakörük viszonylatában bizonyultak igényesebbnek. Az alkalmazott módszer az értékelésekben megnyilvánuló szubjektivizmus fókára is rávilágított. Az például, hogy a bizottság valamelyik tagja a tanulmányozott személyek többségét maximálisan pontozta, egy-két személynek azonban minimális osztályzatot adott, az illetőkhöz fűződő kapcsolataiból eredő szubjektivistá elfogultságot jelzett. Az értékelésből egy másik tanulság is adódott: a bizottság tagjai a közvetlen munkakörükön kívül eső tevékenységi szféráknak kisebb fontosságot tulajdonítottak, mert ezeket kevésbé ismerték. Éppen ezért az értékelő bizottságot körültekintően, a vállalat egész tevékenységét és az embereket jól ismerő személyekből kell megalakítani, hogy a szükséges objektivitást biztosítani lehessen.

Az összeállítás egy másik cikkében Ovidiu Nicolescu, a Gazdasági Kutatóintézet tudományos munkatársa saját kísérletéről számol be. Fővállalatok és vállalatok 32 vezető szakemberétől kért értékelést a következő tizenhárom szempont szerint: iskolai végzettség, a terme-

lésben eltöltött szolgálati idő, a vállalatnál eltöltött szolgálati idő, gazdasági hozzáértés, műszaki hozzáértés, jártasság az emberekkel való bánásmódban, hajlam a közösségi munkára, képesség hatékony döntésre, jellem, tekintélyt parancsoló magatartás, egészségi állapot, vezető munkakör óhajtatása, a szüntelen öntökéletesítés képessége. A megkérdezetteknek a felsorolt követelmények közül ki kellett választaniuk azt az első hét kritériumot, amelyek — véleményük szerint — döntő fontosságúak a vezető állások, illetve az igazgatói, osztályfőnöki és csoportvezetői funkciók betöltésékor.

A szerző hangsúlyozza, hogy a válaszok nagy többsége szerint az igazgatói kinevezés fő feltétele az iskolai végzettség. A megkérdezettek 30%-a e követelményt az első hét, 50%-a pedig az első három kritérium közé sorolta. A hatékony döntés képességét az összes ankétalanyok az első hét követelmény között említették. Megjegyzendő azonban, hogy a megkérdezetteknek csak 12,5%-a tekintette e képességet a legelső kritériumnak, s csupán körülbelül 60%-uk sorolta az első három közé. Az ankétalanyok 83%-a szerint a gazdasági hozzáértés egyike az első hét feltételnek. Meglepő, hogy a fővállalati vezetők e kritériumnak kisebb jelentőséget tulajdonítanak, mint a vállalati vezetők. A gazdasági hozzáértést a vállalati vezetők 66%-a tartja fontos követelménynek, a fővállalati vezetőknek viszont

csak 18%-a. A válaszok a szüntelen öntökéletesítés képessége tekintetében is figyelemre méltók. E követelményt az ankétalanyok 72%-a az első hét kritériumcsoportjába sorolta, ketten a legfontosabb szempontnak tartották. A vállalati vezetők közül azonban egy sem említi az első három feltétel között.

A középszintű vezetés vonatkozásában a szerző megállapítja, hogy e tekintetben viszonylag más képességek szükségesek, mint az igazgatók esetében, noha az első követelmény itt is az iskolai végzettség. Ezt a kritériumot a megkérdezettek 90%-a az első hét közé sorolta, akárcsak a műszaki és gazdasági hozzáértést. Az ankétalanyok úgy vélik, hogy az illető vállalatnál szerzett munkatapasztalat sokkal fontosabb szempont az osztályvezetői funkció betöltésében, mint az igazgatói munkakör ellátásában. A középszintű vezetők válaszaiból az első hét kritérium közül kizorul a szüntelen öntökéletesítés képessége. Ez negatív jelenségnek tekinthető, mert az öntökéletesítés lényeges követelménye a vezető szakemberek kiválasztásának.

Az alsó szintű vezetést (csoportvezetők) illetően az ankétalanyok 90%-ának véleménye szerint az egyik legfontosabb szempont: jártasság az emberekkel való bánásmódban. Hasonlóképpen számottevő követelménynek tekintik a műszaki hozzáértést és a vállalatnál eltöltött szolgálati időt.

BARTÓK SZÖVEGEI

(Vigília, 1971. 1.)

A Rónay György szerkesztette, hónapról hónapra sok érdekes és színvonalas irodalmi anyagot közreadó budapesti folyóirat Bartók-száma a legjobbak közé tartozik. Néhány újraközlés mellett (az összeállítás élén olvashatjuk Illyés Gyula Bartók-esszéjét, Fodor Ilonának először a *Korunkban* megjelent tanulmányát Nagy Albert *Cantatájáról*), itt találkozzunk Kassák Lajos Bartókról szóló kiadatlan naplórészletével, s benne e lényeglátó összeméréssel: „Kodályt egy életre magukhoz kötötték a nép dalaiban rejülő zenei élmények. Bartóknak vágyakat és szárnyakat adtak, felszabadították benne azokat az erőket, amik olyan sajátosan egyéniek, s utóbb olyan sajátosan egyéni hangon szólaltak meg. Kodályt örök foglyukká tették a népdalok varázslatos szépségei, Bartók maga is »varázslóvá« vált általuk. Nem merül ki a múlt nagyszerű ajándékának variálásában, újra és újra formálásában, s bárha

sohasem szakad el tőle, mégsem folytatja, hanem emlékezve rá, merőben újat terem.”

Bartók forrásaira vet fényt Rónay György tanulmánya is Bartókról és „szövegei“-ről (*Széljegyzet a Cantatához*), vitában egy francia szerző, Pierre Citron könyvének bizonyos megállapításaival. Rónay egyetértően állapítja meg, hogy Bartóknak valóban „nem volt különösebb szerencséje a szövegíróival“; mind *A fából faragott királyfi* és *A kékszakállú herceg vára* (Balázs Béla), mind pedig *A csodálatos mandarin* (Lengyel Menyhért) vonatkozásában a „szöveg ihlete és zene ihlete közt lappangó össze nem illést érezni“. A *Cantata*, e „magas vizválasztó“ esetében más a helyzet. Pierre Citron véleményével szemben Rónay György kimutatja: „... az idézett Bartók-levél egyáltalán nem azt mondja, hogy a tiszta forrás, amelyhez vissza kell térni, a népek valamilyen ősi, természeti egysége,

a folklór valamilyen aranykora. Félreérthetetlenül azt mondja: minden módon, és elsősorban a számára elsődlegesen adott módon, vagyis mint muzsikus és folklorista, a népek testvéresülését szolgálja; ennek érdekében (s hogy ezt zenéjében, zenéje szintézisében megvalósítsa) minden hatást elfogad, minden forrásból merít, azzal az egyetlen, de elalkudhatatlan föltétellel, hogy a forrás tiszta legyen. Azaz tiszta népi, vegyítetlen, keveretlen, nem pedig holmi népinek álcázott dzsentri zene, álnépdal, kispolgári múnépdal...“

A *Cantata* román szövegében Bartók ilyen tiszta forrásra talált, amely maradéktalanul megfelelt mondanivalójának. „Mert a *Cantata* nem prédikáció és nem vezércikk. Élmény, létélmény kifejezése. Művészileg — a zene mellett jelképben, mesében, ha tetszik, mítoszban. Olyasmiben tehát, amit nem lehet szétszabdalni, csipeszekkel széjjel szedni. Magáért beszél, úgy, amint van, a maga egészében, és a maga sokértelműségében. Ha Bartóknak valamilyen közvetlenül egyértelmű fogalmi mondandója lett volna, nyilván tollat fogott volna és leírta volna úgy,

ahogyan fogalmi mondandóit közölni szokta. De művészi élménye volt, művészi »látomása«; egzisztenciális, azaz létélménye volt a lét egy alapvető mozzanatáról; olyasmí, amit a maga teljességében és a legközvetlenebbül a jelkép, a mese, a mítosz tud közölni. Mit akart »mondani« a *Cantatával*? Magát a *Cantatát*; sem többet, sem kevesebbet; de azt mindeztől, zene és szöveg »egzisztenciális« egységében.“

A *Cantata* jelentőségét így látta a kortárs is. Rónay László igényes összegezésében (*Bartók és a Nyugat*) olvashatjuk ezt az idézetet Keszi Imre a *Nyugat*ban megjelent egykorú kritikájából: „Mi úgy hisszük: a *Cantata* Bartóknak első olyan műve, melyben teljesen sikerült leküzdenie a kísérletezés csábító zavarait, melyben a bartóki feszültség végre megelente a bartóki formát. A természet és szabadság zenéje, mely gátakat nem ismer, csak amellyel önmaga szabályozza magát... Úgy érezzük, korunk legkülönb zenéjét, legnagyobb zenei eseményét volt alkalmunk szavakkal követni...“

A NOVELLÁTÓL A FILMIG

(*Secolul 20, 1970. 10.*)

A bukaresti világirodalmi lap Mészöly Miklós *Magasiskola* című novellájának román fordítása mellett cikket közöl a novella alapján készült, Gaál István rendezte filmről. Gaál István, aki egyébként a forgatókönyvet is írta, 1957 óta rendez, ez a film — negyedik játékfilmje — eddigi legnagyobb vállalkozása, mellyel az 1970-es Cannes-i filmfesztiválon különdíjat nyert. Geo Șerban (*De la nuvelă la film. Realism și parabolă*) nem tartja véletlennek, hogy a rendezőt önálló művészi alkotásra készítette Mészöly narrációja: lírai alkotukban, az emberi szabadságot korlátozó struktúrák elleni harcban találkozik alkatilag a két művész, s bizonyára ars poeticájukban is, melyet Mészöly a következőképpen fogalmazott meg: „Az írónak szüntelenül tiltakoznia kell a nem emberszabású elkerülhetetlenségek és szükségszerűségek ellen, noha kénytelen tudomásul venni őket; sőt, adott esetben megérteni“, s a *Magasiskolában* is, mint bármely más írásában, ezen elvének tökéletes írói megvalósításával találkozunk. A rendező a film sajátos művészi formanyelvével szolgálja ezt az elvet.

A „cselekmény“ egy pusztai sólyomtenyésztési telepen játszódik; az ember és

madár közti viszonyban az egymás rabjává válás tökéletes rendszerének zárt világa tárul elénk, ami — bár a filmben konkrét utalás nincs erre, csak a novellában — egy ehhez hasonló nagyobb rendszer tökéletesen működő alkatrésze. Lillik, a telep vezetője, legalább annyira rabja a sólymoknak, melyek látszólagos szabadságban élnek, mint a ragadozók számára tenyésztett és idomított áldozat-madaraknak (például galambok!). Idegen akaratnak veti alá magát fenntartás nélkül, s ez az egyetlen uralkodó törvény a telepen; a sólymokat és beosztottjait a maga akaratának veti alá, és így tovább. Lillik nem amatőr idomító, tudatosan cselekszik, filozófiai megfontoltsággal vezeti a telepet (mások pedig őt), s ezért nem is bízik a természetes ösztönökben: a vadsólymokat „anarchiával“ gyanúsítja, de a fiatalembert is, aki a telepet meglátogatja (felettesek engedélyével). Személyes varázsával lenyűgözi, ennek ellenére a fiatalember elmenekül ebből a világból.

A filmben is sikerült azt a törekvést megvalósítani, mely túlmutat az adott helyzetben, a szűk értelmezés korlátain — a madarakon.

VEGYÉSZET ÉS TÁPLÁLKOZÁS 2000-BEN

(Universitas, 1970. 11.)

Manapság egyre több tanulmány, cikk és könyv jelenik meg a futurologiai kutatások eredményeiről. Az átlagember úgy fogadja ezt a tudományt, mint például néhány évtizeddel ezelőtt a tudományos-fantasztikus irodalmat: érdekes, lebilincselő — de vajon mi az igaz benne?

Dr. Dr. H. C. Bernhard Timm tanulmányának címe — *Vegyészet és táplálkozás 2000-ben* — némileg megtévesztő, a szerző ugyanis már az első mondatokban figyelmezteti a jövő homályos világában bolyongani szándékozó olvasót: nem lesz szó futurologiáról, féken tartja a csapongani vágyó képzeletet. Timm professzor nem a 2000-ben élő emberek élelmezési problémáit igyekszik vázolni, hanem inkább azokat, amelyeket a szükséglet — a tudomány mai állása alapján — a kortárs tudósoknak, elsősorban a vegyészeknek vet fel, hogy ezeket a század végéig folyamatosan megoldják.

A kémia és a táplálkozás szoros összefüggésére rámutatva (mint amilyen a vitaminok felfedezése, a tápérték meghatározása, a műtrágyázás) a szerző arra emlékeztet, hogy a demográfusok számításai szerint a Föld lakosságának száma a következő három évtizedben mintegy megkétszereződik, a kémiára tehát óriási feladatok hárulnak a világon élő hat milliárd ember táplálásában.

A világelelmezés már napjainkban is hatalmas problémák elé állít bennünket. Ezek a problémák azonban elsősorban nem az élelmiszer-termelésre, hanem inkább a -megosztásra vonatkoznak. A világ különböző országaiban ugyanis rendkívül egyenlőtlenül oszlik meg a termelt

élelmiszer, főképpen a gabonamennyiség. Míg egyes iparilag (tehát vegyiparilag is) fejlett országokban élelmiszer-tultermelés mutatkozik, addig a gazdaságilag gyengén fejlett országok némelyikében éhhalál tizedeli a lakosságot. Timm számítása szerint világviszonylatban évente 1,8 milliárd tonna *gabonaegységet* termelnek (mértékegység, amelyet a négy fő gabonafajta métermázsa-átlaga alapján számítanak ki). A táplálkozáshoz rendelkezésre álló mennyiség elég volna az ember szükségleteinek fedezésére (napi 2500 kalória), ha az iparilag fejlett és fejletlen országok között tökéletesen működne az elosztás.

Timm professzor ezeknek az állandóan jelenlevő és egyelőre megoldatlan problémáknak a megoldását tűzi ki feladatul a vegyészek elé. Hangsúlyozza, hogy a kémia ilyen irányú kutatásai nem a 2000. év vegyészeinek, hanem a mai szakembereknek a feladata, s tanácsait hét pontban foglalja össze: a műtrágyatermelés fejlesztése; hatékonyabb növényvédőszerk kikísérletezése; a terményvédelem fokozottabb bevezetése; fehérjekutatás és fehérjék vegyi úton való előállítás; a mezőgazdasági munkamódszerek korszerűsítése; talajjavítási kísérletek és végül a termőföld elosztásával kapcsolatos kérdések megoldása. Mindez a műanyag- és textilipar fejlesztésével s ennek következtében a textilnövények termesztésére eddig lefoglalt földterületeknek az élelmiszer-termelés javára való felszabadításával együtt jelzi a megoldás lehetőségeit.

MARXIZMUS ÉS ESZTÉTIKA OLASZORSZÁGBAN

(La Nouvelle Critique, 1971. 41.)

Giuseppe Prestipino professzor, a *Critica Marxista* folyóirat főszerkesztője, francia nyelven mérlegre helyezi az elmúlt húsz esztendő olaszországi esztétikai kutatásainak főbb irányzatait, saját filozófiai és módszertani álláspontja alapján. Véleménye szerint ebben az időszakban az olasz marxista esztétika fejlődésében az első jelentős állomás a Gramsci és De Sanctis nevéhez fűződő historicista irányzat, amely a kritikában, az irodalom- és művészettörténetben jelentkezett, s lényege az, hogy tagadja a filozófiai esztétika létjogosultságát. Kezdetben a crocei idealista, spekulatív jellegű esztétika el-

len irányult, s később a marxista historizmus nevében hatott az olasz kultúra egyes ágaiban. Ez a kevésbé filozofikus elmélet leíró-történeti jellegű, az irodalmi jelenségek tágabb értelmezését kutatja, szoros összefüggésben a nemzeti történelemmel. Tisztázta a népi irodalom fogalmát, s ezen a ponton Gramsci elvei egyeznek Marxnak és Engelsnek a művészetről mint a felépítmény részéről szóló nézeteivel.

A továbbiakban Prestipino felméri Lukács György műveinek olaszországi hatását. A cikkíró itt a realista irodalom elemzésével, a kritikai és szocialista rea-

lizmussal összefüggő kérdéseket tárgyal, méltatja Lukács irodalomkritikai módszerét és azokat az írásait, amelyekben egy megújhodott irodalom „poétikáját” körvonalazta. Prestipino ugyanakkor megállapítja, hogy Lukács esztétikai elveinek elméleti alkalmazása elmaradt, későbbi műveit pedig hidegen fogadták az olasz esztéták.

Antonio Banfi milánói iskolája új átlomást jelentett az ötvenes években. Európai méretű mozgalmat indított az olasz provincializmus ellen Dilthey, Simmel, valamint Husserl és a fenomenológia hatására. Műveiben Banfi megkísérli elméleti kutatásait és aktív politikai tevékenységét szintézisben bemutatni. Esztétikája azonban — Prestipino szerint — módszertani és tematikai szempontból nem jelent újdonságot.

Az olasz marxista esztétika fejlődésében új szakaszt jelentett Galvano della Volpe munkássága, amely három fontos elemet tartalmaz: 1. Croce-ellenesség, mely ugyanakkor a hegeli esztétika, az új-arisztotelészi racionalizmus formáját ölti magára; 2. az empirista irányzat követése, elsősorban della Volpe *Hume vagy az empirizmus zsenije* című művében, amelyet később kiegészítenek az új-retorika, a szemantika és a modern nyelvészet eredményei; 3. a „filmszerűség” kutatása, amely kiindulópontul szolgálhat a művészi kifejezőmód minden aspektusának a vizsgálatában.

Logikai és ismeretelméleti szempontból della Volpe nem lát különbséget a tudó-

mányos és a művészi kifejezőmód között, mondja Prestipino. Itt csakis szemantikai különbségről beszélhetünk. A művészet jól meghatározott, összefüggő, „többjelentésű” nyelvet használ, a tudomány ezzel ellentétben egyértelmű kifejezésekkel él. Della Volpe szerint azonban nincs lényeges különbség a tudományos és a művészi kifejezőmód között, ha a metaforikus jelentés logikai kapcsolaton alapul.

A cikk szerzője rámutat, hogy a modern olasz kultúrában sok irányzat, csoportosulás érvényesül. A baloldali írókat a politikai érdeklődés növekedése jellemzi; ez azt jelenti, hogy konkrétan támadják a társadalmi rendszert, az intézményeket, a kiadókat. Az irodalmi élet képviselői új irányt, új közönséget keresnek. Feretti *A tagadás irodalma* című kötetébe gyűjtött kritikai esszéiben ezt az új szakaszt az olasz kultúrában „az irodalom tagadása”-nak nevezi.

Befejezésül Prestipino igennel válaszol arra a kérdésre, lehetséges-e Olaszországban a marxista esztétika „frontáttörése”. Itt a Chomsky, illetve a Piaget nevével fémjelzett strukturalista értelmezésekkel foglalkozik, hangsúlyozva, hogy szerintük a nyelvi struktúrák az ember racionális tevékenységének általános modelljeibe épülnek be, s eredetük szerint a fizikai-biológiai-gazdasági struktúrákból vezethetők le. Ez a meghatározás újraértékeli nemcsak a nyelvészeti kutatás, hanem az esztétikai vizsgálgódás ismeretelméleti alapjait is.

Bencsik János rajza

